

Mülteci ve ev sahibi toplumların bakış açılarının mülteci sorunlarına ilişkin uluslararası politika yapma süreçlerinin merkezine yerleştirilmesi: Uluslararası bir politika istişare ve geliştirme süreci

Arka plan ve bağlam

22,5 milyon mülteci dahil olmak üzere, dünya genelinde zorunlu olarak yerlerinden olan 65,6 milyon insan göz önünde bulundurulduğunda, küresel olarak zorla yerinden olan insanların sayısı rekor seviyelere ulaşmış bulunmaktadır.ⁱ Mültecilerin çok büyük bir kısmının mülteci üreten ülkelere komşu olan ülkelerde ikamet etmeleri nedeniyle, dünyadaki mülteci nüfusunun küresel dağılımı, son derece orantısızdır. Mevcut son verilere göre, mülteci üreten başlıca beş ülkeden kaçan mültecilerin yaklaşık %90'ı komşu bir ülkeye sığınmıştır.ⁱⁱ Genel olarak, küresel mülteci nüfusunun %84'ü düşük ve orta gelirli ülkelerde ikamet ederken, dünya ekonomisinin %50'sini temsil eden dünyanın en zengin altı ülkesi bu nüfusun %9'unu barındırmaktadır.ⁱⁱⁱ Buna karşılık, dünyanın en az gelişmiş ülkeleri dünyadaki mültecilerin %28'ine ev sahipliği yapmaktadır.^{iv} Bu rakamlar, İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan bu yana gelişmekte olan uluslararası mülteci rejiminin başlıca zayıf yönlerinden birinin, yani sorumluluğun daha adil ve hakkaniyetli bir şekilde paylaşılmamasının altını açıkça çizmektedir.

Diğer unsurlar arasında, 2014 yılından bu yana Avrupa'ya yönelen karma göç akımlarındaki artış, medyanın ve siyaset çevrelerinin dikkatini yoğun bir şekilde mülteci hareketleri konusuna çekmiştir ve dünyanın bazı kesimlerinde daha önce eşi benzeri görülmemiş küresel bir mülteci krizi olduğu algısını yaratmıştır. Buna cevaben, devletlerin bu algılanan küresel krize çözüm arayışı nedeniyle geçtiğimiz iki yıl içerisinde bir dizi üst düzey zirve ve toplantı gerçekleşmiştir. Şubat 2016'da Londra'da düzenlenen Suriye'nin ve Bölgenin Desteklenmesi Konferansı, Mart 2016'da Cenevre'de gerçekleşen Suriyeli Mültecilerin Kabulüne Yönelik Yollar Aracılığıyla Küresel Sorumluluk Paylaşımına ilişkin Üst Düzey Toplantı, Mayıs 2016'da İstanbul'da gerçekleşen Dünya İnsani Yardım Zirvesi ve 19 Eylül 2016 tarihinde New York'ta düzenlenen Mülteciler ve Göçmenler Zirvesi ile 20 Eylül 2016'da New York'ta yapılan ABD Liderler Zirvesi, bu toplantılar arasındadır. Bu toplantılar uluslararası işbirliğini canlandırmayı ve en üst siyasi düzeyde katılım ve taahhütleri harekete geçirmeyi amaçlasa da, toplantıların sonucunda elde edilen çıktılar sistemli bir değişim yaratmaktan ziyade uluslararası sistemin mültecilerle ilgili kapsamlı ve kolektif bir yaklaşıma doğru sadece ufak bir ilerleme kaydetmesine yardımcı olmuştur.^v

Son yıllardaki girişimlerin birçoğu, mültecilerin korunması ile ilgili uluslararası sorumluluğun paylaşılması konusuna kısmen de olsa odaklanmıştır. Fakat devletlerin mülteciler ile ilgili sorumluluğu paylaşma taahhüdü, yeni bir oldu değildir.^{vi} 1951 tarihli Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme'nin giriş bölümünün 4. paragrafında, mülteciler için koruma temin etme söz konusu olduğunda belirli ülkelerin adaletsiz şekilde karşı karşıya kaldıkları ve uluslararası koruma arayışında olan insanlara sınırlarını açmak konusundaki bağlayıcı yükümlülüklerden kaynaklanan ağır yüklerle bir çözüm bulma konusunda uluslararası işbirliğinin önemi kabul edilmektedir.^{vii} O zamandan bu yana bu taahhüt, farklı biçimlerde tekrarlanmıştır.^{viii} Ne var ki, bu taahhütler ülkeler üzerinde bağlayıcı bir yükümlülük teşkil etmemektedir ve uluslararası hukuk, gerek teamül olarak gerekse antlaşmalar bağlamında, sorumluluk paylaşımına katılma yükümlülüğünü kapsamamaktadır.^{ix} İlk iltica ülkelerinin üstlendikleri sorumlulukların bazılarının

paylaşılmasında diğer ülkeler gönüllü olabilseler de, bu ülkelerin çok azı bunu yapmanın yasal bir yükümlülük olduğunu kabul etmektedir.^x

Büyük Mülteci ve Göçmen Hareketlerine Çözüm Bulunmasına ilişkin Üst Düzey Toplantı'da yer alan devletler tarafından müzakere ve kabul edilen Mülteci ve Göçmenlere ilişkin New York Bildirgesi^{xi}, bazı insanlar tarafından kaçırılan diğer bir fırsat ve diğer bir muğlak bildirimler topluluğu olduğu yönünde eleştirilmiştir.^{xii} Öte yandan, bu bildirme bir mihenk taşı olarak takdir de edilmiştir çünkü BM Genel Kurulu ilk defa mülteciler ile ilgili sorumluluğun paylaşımına yönelik kolektif taahhüdü bu belgede ifade etmiştir.^{xiii} Bu bildirme, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ni (BMMYK) Kapsamlı Mülteci Müdahale Çerçevesi'ni (KMMÇ) uygulamaya koymaya ve KMMÇ ile bir Eylem Planı'ndan oluşacak olan Küresel Mülteci Mutabakatı'nı (KMM) Eylül 2018 itibariyle hazırlamaya davet etmiştir.^{xiv} Bu, hem büyük ölçekli mülteci hareketlerine müdahalede daha kapsamlı ve öngörülebilir bir yaklaşımın oluşturulması hem de uluslararası sorumluluk paylaşımı ile ilgili yeni norm çerçeveleri geliştirilmesi için potansiyel bir fırsat penceresi sunmaktadır. Böylelikle, algılanan eksiklerine rağmen New York Bildirgesi ve KMM geliştirme süreci, mültecilerle ilgili daha adil ve daha öngörülebilir bir sorumluluk paylaşımı ihtiyacına çözüm bulunması için yeni bir alan yaratmışlardır.

Sivil toplum katılımı

Dünyanın dört bir yanındaki sivil toplum, on yıllardır, mülteciler ile ilgili uluslararası politika yapma süreçlerini etkilemek için çaba göstermektedir. Son yıllarda gerçekleşen girişimler, sivil toplumun farklı şekillerde ve çeşitli seviyelerde katılımını sağlamıştır. Örneğin, Dünya İnsani Yardım Zirvesi devletlerin, sivil toplumun ve özel sektörün de dahil olduğu 9.000'den fazla katılımcıyı bir araya getirmiştir.^{xv} Bir dizi sivil toplum kuruluşu, New York Bildirgesi'nin şekillendirilmesine yönelik ortak politika pozisyonları geliştirmek ve kolektif savunuculuk çalışmalarına katılmak amacıyla, işbirliği yapmıştır^{xvi} ve çok sayıda ülkeden yüzlerce sivil toplum kuruluşu da Zirve'ye katılmıştır.^{xvii} KMM'nin geliştirilme sürecinin bir parçası olarak, BMMYK 2017 yılı boyunca, sorumluluk paylaşımı, büyük bir mülteci hareketinin başında alınması gereken tedbirler, ihtiyaçların karşılanması ve toplumların desteklenmesi, ve kalıcı çözümler gibi konularla ilgili tematik istişareler yürütmüştür. KMM'nin geliştirilme sürecine katkı sağlamaları için çeşitli paydaşlara resmi bir fırsat sunmak amacıyla tasarlanan bu istişarelere sivil toplum aktif bir şekilde katılım göstermiştir.^{xviii} Son olarak da, yüzlerce kuruluş BMMYK'nin 2017 yılında STK'lar ile yürüttüğü ve bu sene KMMÇ'ye adanmış olan istişarelere katılmıştır.^{xix} Ne var ki bu katılımlar plansız olarak gerçekleşmiştir ve mülteci görüşlerinin müzakerelere dahil edilmelerini ve üye devletlerle Küresel Mülteci Mutabakatı'nı uygulamaktan sorumlu kişilerin daha sonraki ilerlemeyi izleyebilmelerini sağlayacak, üzerinde uzlaşılan resmi bir mekanizma ortaya çıkmamıştır.

Mültecilerin, ev sahibi toplumların ve ülkelerin bakış açıları

Sivil toplumun bu süreçlere katılımıyla ilgili bilginin sınırlı olması nedeniyle katılımın niteliği ve derecesini kapsamlı bir şekilde değerlendirmek zordur.^{xx} Mülteci üreten ve mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerden gelen ya da bu ülkeleri temsil eden sivil toplum örgütleri bu istişare ve toplantıların bazılarında katılmış olarak gözükse de, bu sivil toplum kuruluşlarının göreceli olarak yetersiz temsil edilmiş

olabilecekleri ortaya çıkmaktadır.¹ Örneğin, mültecilere ev sahipliği yapan başlıca 5 ülkeden (ev sahipliği yaptıkları mülteci sayısına göre) gelen kuruluşlar Eylül 2016'da gerçekleşen Mülteciler ve Göçmenler Zirvesine katılan sivil toplum kuruluşlarının sadece %4'ünü oluşturmuştur. BMMYK'nin 2017 yılında STK'lar ile yürüttüğü istişarelerde ise bu ülkelerden gelen veya bu ülkeleri temsil eden kuruluşların oranı %8 iken, G20 ülkelerinden gelen kuruluşların oranı %40 olmuştur.

Mülteciler ile onlara ev sahipliği yapan toplumlar ve ülkeler sınırları aşan zorunlu göçten en fazla etkilenen insanlar oldukları için, onların ve onları temsil eden örgütlerin KMM ve diğer uluslararası politika yapma süreçlerinin şekillendirilmesinde lider rol oynamaları kritik öneme sahiptir. Yurdundan edilme olgusundan en fazla etkilenenlerin bakış açıları sonuçların ele alınmasına yönelik alt-ulusal, ulusal ya da uluslararası çabalarda merkezi bir yere sahip olmalıdır. Mültecilerin durumu, mültecilerin hangi ülkeye sığındıkları dahil olmak üzere bir dizi faktöre bağlı olduğu için genelleştirme yapmak zor olsa da, ikamet ettikleri ülkeden bağımsız olarak mültecileri ilgilendiren bir dizi ortak sorun olduğu görülmektedir. Bu sorunlar arasında acil durum desteğine erişim; hareket etme özgürlüğü gibi temel insan haklarından faydalanma; anlamlı geçim kaynaklarına erişim; dil (bazı durumlarda); eğitim ve sağlık hizmetleri gibi temel kamu hizmetlerine erişim; yasal statü; yerel entegrasyon, üçüncü bir ülkeye yerleştirme veya gönüllü olarak geri dönüşten oluşan üç kalıcı çözümden birine erişim yer almaktadır. Mültecilerle ilgili alt-ulusal, ulusal ve uluslararası politika ve programların mültecilerin bakış açılarını içermesi ve sorunlarını ele almak için tasarlanan platformlarda eşit bir şekilde yer almalarını teşvik etmesi gerekmektedir.

KMM'nin Eylül 2018'e kadar hazırlanması süreci, bu özel politika geliştirme süreci üzerinde etki yaratılması için bir fırsat sunmaktadır. Küresel Mutabakat'ın ilk taslak metni, metinle ilgili resmi müzakerelerin başlamasından önce, Şubat 2018'de kamuoyu ile paylaşılacaktır. Mutabakat'ın Eylül 2018'deki BM Genel Kurul toplantısı sırasında nihai haline getirilmesi ve kabul edilmesi beklenmektedir. Sivil toplum olarak ortak politika pozisyonları geliştirilerek, stratejik ittifaklar oluşturularak ve ortak savunuculuk çalışmalarına dahil olunarak KMM geliştirme süreci üzerinde etki yaratılmasına yönelik bu fırsat penceresinden faydalanmak, daha güçlü ve daha etkili bir Küresel Mutabakat'ın hazırlanmasına yardımcı olmakla kalmayacak, aynı zamanda tüm ilgili paydaşların uluslararası mülteci politikaları yapma sürecine daha uzun vadeli katılım sağlamaları için zemin hazırlayacaktır.

Uluslararası politika istişare ve geliştirme süreci

Türkiye Mülteci Konseyi, Oxfam ve İltica ve Göç Araştırma Merkezi (İGAM) sığınma ve mültecilerle ilgili bir uluslararası politika istişare ve geliştirme süreci teklif etmektedir. Bu sürecin amacı, mültecilerin, ev sahibi toplumların ve ülkelerin bakış açılarındaki ortak yönleri tespit etmek ve bunların uluslararası politika yapma süreçlerine yansıtılabileceği bir platform oluşturmaktır. Bu, sınırları aşan zorunlu göç olgusundan en çok etkilenen insanların, diğer bir deyişle, mülteciler ile onlara ev sahipliği yapan toplumların görüşleri ve bakış açılarının uluslararası mülteci politikası geliştirilme sürecine yön vermesinin sağlanmasına destek olacaktır.

¹ Mülteci üreten ve mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerle ilgili tartışmalar için ek 1' bakınız.

Bu, özellikle mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerdeki, mülteciler tarafından kurulan ve yönetilen kuruluşların, ulusal sivil toplum kuruluşlarının, akademik çevrenin ve diğer önemli paydaşların katılımıyla, 2018'in başında Türkiye'de gerçekleştirilecek uluslararası bir kongre de dahil olmak üzere, katılımcı ve kapsayıcı bir politika istişare ve birlikte yaratma süreci aracılığıyla gerçekleştirilecektir. Bu sürecin sonunda, mültecilerin, ev sahibi toplumların ve ülkelerin ortak önceliklerine dayalı ortak politika pozisyonlarının ve tavsiyelerinin elde edilmesi öngörülmektedir. Bu ayrıca, özellikle dünyadaki mültecilerin çoğunluğuna ev sahipliği yapan ülkeler arasında mültecilere ev sahipliği yapılmasıyla ilgili en iyi uygulamaların ve alınan derslerin tespit edilmesini ve paylaşılmasını da sağlayacaktır. Kongre dahil olmak üzere bu süreçte elde edilecek sonuçların, Küresel Mülteci Mutabakatı müzakere süreci için kritik öneme sahip girdiler sunması ve gelecekteki uluslararası politika yapma süreçlerine birlikte dahil olunması için zemin hazırlanması beklenmektedir.

Beklenen sonuçlar

Uzun vadeli: başlıca ev sahibi ülkelerden mültecilerin kurduğu ve yönettiği kuruluşlar ve sivil toplum ile akademik çevrenin, ortak politika geliştirme, savunuculuk ve etki yaratma çalışmaları aracılığıyla, alt-ulusal, ulusal ve uluslararası seviyelerdeki mültecilerle ilgili politika yapma süreçlerine yön vermeleri.

Orta vadeli: Eylül 2018'de BM Genel Kurulu tarafından kabul edilecek olan Küresel Mülteci Mutabakatı'nın, daha adil ve öngörülebilir bir sorumluluk paylaşımına ilişkin somut bir taahhüt içermesi ve mültecilerin yerinden edilmenin her aşamasında daha etkili, sürdürülebilir, adil ve öngörülebilir bir şekilde korunmasını desteklemesi.

Çıktılar:

1. Mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerdeki mülteciler tarafından kurulan ve yönetilen kuruluşlar, sivil toplum ve akademik çevre, ve özel sektör gibi diğer paydaşlar mülteciler, ev sahibi toplumlar ve ülkelerin ihtiyaçlarını esas alan sağlam ortak politika pozisyonları geliştirdi.
2. Mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerdeki mülteciler tarafından kurulan ve yönetilen kuruluşlar, sivil toplum ve akademik çevre ile diğer paydaşlar, Küresel Mülteci Mutabakatı müzakereleri bağlamı da dahil, bu ortak pozisyonları desteklemek üzere ortak etki yaratma ve savunuculuk faaliyetleri gerçekleştirmeye başladı.
3. Mültecilerin eğitime, istihdama, sağlık hizmetlerine vb. erişimlerini destekleyen mevcut politika ve program müdahalelerine ışık tutması amacıyla, ev sahibi ülkelerde, sorumluluk paylaşımı ve yerel entegrasyon ile ilgili en iyi uygulamalar ve alınan dersler tespit edildi ve paylaşıldı.
4. Pozitif katılımın devam edip etmediğine ilişkin karar verilmesi ve sürecin izlenmesi için bir mekanizma tasarlandı ve ilgililere iletildi.

Önerilen katılım/faaliyetler

Kongre dahil olmak üzere, politika istişare ve geliştirme sürecinin odak noktası mültecilerin bakış açıları ve mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkelerin pozisyonları olmasına rağmen, sürece katılım herkese

açık olacaktır. Çabalar, tabana dayalı kuruluşlar, STK'lar ve akademik çevre dahil olmak üzere, bu ülkelerin sivil toplumlarının katılımı konusuna odaklanacaktır, fakat uluslararası sivil toplum kuruluşlarının, özel sektörün, hükümetlerin ve bağışçıların katılımı da desteklenecektir.

Önerilen yaklaşım

Aşama 1: Müşterek etki yaratma çalışmaları için ortak tematik önceliklerin belirlenmesi ve mülteciler ile ev sahibi toplumlar ve ülkelerin bakış açılarındaki benzer noktaların tespit edilmesi için dünyanın dört bir yanından sivil toplumun ve akademik çevrenin dahil olduğu katılımcı bir politika istişare ve analiz süreci. Bu aşama, alt-ulusal, ulusal ve uluslararası seviyelerde gerçekleştirilecek çevrimiçi anketler, mülakatlar ve yüz yüze istişareleri içerebilir.

Aşama 2: Bu istişare sürecinin çıktılarına dayalı olarak, sürece katılan kuruluşların birlikte yürüttükleri çalışma aracılığıyla ortak politika pozisyonları müşterek bir şekilde planlanacaktır. İstişare sürecinin çıktılarına bağlı olarak, bu sürece, tematik veya ulusal çalışma gruplarıyla yön verilebilir.

Aşama 3: Uluslararası mülteci kongresi, bu politika pozisyonlarının ve tavsiyelerinin tartışılması, görüşülmesi ve son hallerine getirilmesi amacıyla 2018'in başında dünyanın dört bir yanından sivil toplum örgütlerini bir araya getirecektir. Kongrenin aynı zamanda, hükümetler, uluslararası kuruluşlar, bağışçılar ve özel sektör dahil olmak üzere, çeşitli sektörlerden paydaşların görüşlerinin paylaşılması için bir fırsat olması öngörülmektedir.

Aşama 4: Geliştirilmiş olan ortak pozisyonlara dayalı olarak, uygun olan şekilde ulusal ve uluslararası hedeflerle, kurulan çalışma gruplarının yön verebileceği ortak savunuculuk ve etki yaratma çalışmaları yürütülecektir. Bu, çeşitli seviyelerde etki yaratma fırsatlarına cevap verecek ve daha güçlü bir etki yaratılması için sürece katılan kuruluşların kaynaklarını ve ağılarını bir araya getirmeye çalışacaktır. Bu aşama, daha geniş kapsamlı ittifakların kurulmasını içerebilir ve medya, iletişim, kampanyalar ve özel lobi çalışmaları dahil, farklı etki yaratma taktiklerini gerektirebilir.

Ek 1: Mülteci üreten ve mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkeler

2016'da mülteci üreten başlıca ülkeler, Suriye, Afganistan, Güney Sudan, Somali, Kongo Demokratik Cumhuriyeti (KDC), Orta Afrika Cumhuriyeti (OAC), Myanmar, Eritre ve Burundi'di. Yukarıda da belirtildiği gibi, göreceli olarak az sayıda ülke dünyadaki mültecilerin çok büyük bir kısmına ev sahipliği yapmaktadır. Mültecilere ev sahipliği yapan başlıca on ülke (ev sahipliği yapılan mültecilerin sayısına göre) toplam olarak 10,2 milyon mülteciye, diğer bir deyişle dünyadaki toplam mültecilerin yaklaşık %50'sine ev sahipliği yapmaktadır. BMMYK mültecilere ev sahipliği yapan ülkelerin üstlendikleri 'yükü' değerlendirmek için üç ölçüt kullanmaktadır: mülteci nüfusunun toplam büyüklüğü, ülkede yaşayan 1.000 kişi başına düşen mülteci sayısı ve 1 milyon Amerikan Doları GSYİH başına düşen mülteci sayısı. Böylelikle, 2016 sonu itibarıyla, bu üç ölçüt göz önünde bulundurulduğunda, mültecilerin barındırılması 'yükünü' taşıyan başlıca yirmi ülke şunlardır: Türkiye, Pakistan, Lübnan, İran, Uganda, Etiyopya, Ürdün,

Almanya, KDC, Kenya, Çad, İsveç, Güney Sudan, Cibuti, Malta, Moritanya, Nijer, Ruanda, Burundi ve Kamerun.

Tablo 1 2016 sonu itibarıyla, mülteci üreten ve mültecilere ev sahipliği yapan başlıca ülkeler

	Ev sahipliği yapılan mülteci sayısına göre ev sahibi ülkeler	Ülkede yaşayan 1.000 kişi başına düşen mülteci sayısına göre ev sahibi ülkeler	1 milyon \$ GSYİH başına düşen mülteci sayısına göre ev sahibi ülkeler	Mülteci üreten ülkeler
1	Türkiye	Lübnan	Güney Sudan	Suriye
2	Pakistan	Ürdün	Çad	Afganistan
3	Lübnan	Türkiye	Uganda	Güney Sudan
4	İran	Çad	Nijer	Somali
5	Uganda	İsveç	Lübnan	Sudan
6	Etiyopya	Uganda	Ruanda	KDC
7	Ürdün	Güney Sudan	Burundi	OAC
8	Almanya	Cibuti	Ürdün	Myanmar
9	KDC	Malta	Moritanya	Eritre
10	Kenya	Moritanya	Kamerun	Burundi

<http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>

ⁱⁱ 2015'te mültecilerin çok büyük bir kısmı komşu ülkelere sığınmışlardır. En fazla mülteci üreten beş menşe ülkeden (Suriye, Afganistan, Somali, Güney Sudan ve Sudan) ayrılmak zorunda kalan 10,1 milyon mültecinin, 1,1 milyonu (%11) hariç tamamı bir komşu ülkede güvenliğe kavuşmuştur. <http://www.unhcr.org/576408cd7.pdf>

ⁱⁱⁱ <http://www.unhcr.org/5943e8a34.pdf>

^{iv} <http://www.unhcr.org/globaltrends2016/>

^v Ferris, Elizabeth, 'In search of commitments' (2016)

^{vi} Yük paylaşımı ve uluslararası dayanışma olarak da çeşitli şekillerde adlandırılan sorumluluk paylaşımının, uluslararası mülteci korunması bağlamında, genellikle devletlerin, uluslararası mülteci yasası bakımından diğer devletlerin koruması altında olan mültecilerle ilgili artan bir şekilde sorumluluk üstlendikleri ya da diğer devletlere sorumluluklarını üstlenmelerinde destek oldukları uluslararası işbirliğinin özel bir biçimi olarak anlaşılmaktadır. Newland, Kathleen, 'Cooperative arrangements to share burdens and responsibilities in refugee situations short of mass influx', 2011

^{vii} Goodwin-Gill, 1996

^{viii} Uluslararası toplumun sorumluluk paylaşımı prensibine bağlılığı, Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen 1969 tarihli Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi'nin 2.4. maddesi ve Mültecilerin Statüsü ve Mültecilere Karşı Muameleye ilişkin Bangkok İlkeleri'nin 1987 tarihli Eki de dahil çeşitli uluslararası araçlarda ve anlaşmalarda ifade edilmiştir. Ayrıca, ülkelerinden deniz yoluyla kaçan Vietnamlı mülteciler (1975) ve Meksika Eylem Planı (2004) örneklerinde olduğu gibi daha ziyade bölgesel seviyede gerçekleşen bazı sorumluluk paylaşımı örnekleri de vardır.

^{ix} Hathaway ve Neve 1997, Goodwin-Gill 1996

^x Newland, Kathleen, 'Cooperative arrangements to share burdens and responsibilities in refugee situations short of mass influx', 2011

^{xi} The New York Declaration for Refugees and Migrants, 2016 (<http://refugeesmigrants.un.org/declaration>)

^{xii} Örneğin, bkz. 'UN Refugee Summit talks end in abject failure,' *Amnesty International News*, 3 Ağustos 2016.

^{xiii} Ferris, Elizabeth, 'In search of commitments' (2016)

^{xiv} <http://refugeesmigrants.un.org/refugees-compact>

^{xv} www.worldhumanitariansummit.org

---

^{xvi} Örneğin, Action Committee 18 Eylül 2016'da, 140'tan fazla STK'nın New York Bildirgesi'ne ilişkin görüşlerini paylaştıkları, Sivil Toplum Zirve Öncesi Strateji Toplantısı'nı organize etmiştir. <http://refugees-migrants-civilsociety.org/civil-society-open-meeting-18-september-2016/>

^{xvii} <https://refugeesmigrants.un.org/list-approved-ngos-and-csos>

^{xviii} <http://www.unhcr.org/towards-a-global-compact-on-refugees.html>. New York Bildirgesi'nde UNGA'nın desteklediği 'toplumun tamamı' yaklaşımını yansıtmaktadır.

^{xix} <http://www.unhcr.org/en-us/5930fea17>

^{xx} Bu bilgiler esasen sunulan yazılı görüşleri ve katılım gösteren ya da katılımına izin verilen örgütlerin listesini içermektedir. Etkinliklerin kendilerine sivil toplum örgütlerinin nasıl katıldıklarına ya da bu örgütlerin sundukları yazılı görüşlerin nasıl analiz edildiği ve bunlara göre nasıl hareket edildiğine ilişkin çok az bilgi bulunmaktadır.